

Ensiaputaitoja tarvitaan maatiloilla

7.4.2025

Maatalousala on yksi vaarallisimmista ammateista ja suomalaiset maanviljelijät kohtaavat monenlaisia tapaturmia ja ensiapua vaativia tilanteita työssään. On tärkeää kehittää maanviljelijöiden konkreettisia taitoja toimia erilaisissa ensiapua vaativissa tilanteissa, koska ne tulevat vastaan useimmiten yllättäen ja odottamatta.

Koneiden ja laitteiden käyttöön liittyvät tapaturmat ja ensiaputilanteet

Tapaturmat ja vammat sattuvat usein erilaisten maatalouskoneiden ja -laitteiden käytön yhteydessä, metsuritöitä tehtäessä tai karjanhoitotehtävissä. Erityisesti traktoreihin, puimureihin ja muihin raskaisiin laitteisiin liittyy merkittäviä turvallisuusriskejä ja vaaratilanteita. Usein ensiapua vaativat tapaturmat ja vammat johtuvat laitteiden ja koneiden virheellisestä käytöstä, riittämättömästä huollosta tai laitteiden vikaantumisesta. Olisi tärkeää huoltaa koneet ajoissa turvallisuusriskien ennaltaehkäisemiseksi.

Maanviljelijät ovat alttiita tapaturmille erityisesti keväisin ja syksyisin joutuessaan tekemään pelloilla pitkiä työpäiviä. Väsymys saattaa johtaa huomiokyvyn heikentymiseen, huolimattomuuteen, välinpitämättömyyteen ja virhearviointeihin. Liian usein uutisoidaan tilanteista, joissa traktori on lähtenyt liukumaan maanviljelijän tai hänen perheenjäsenensä päälle kaltevalla maalla. Nilkka- ja säärimurtumia tulee herkästi, jos traktorin askelmilta tai kärryiltä hypätään maahan. Ensiaputilanteisiin saattavat johtaa myös erilaisten koneiden väliin puristuksiin joutuminen tai niiden alle jääminen.

Päivystyspoliklinikalle hakeutuu usein iäkkäämpiä henkilöitä, joille on sattunut sirkkelivamma. Sirkkelivammat voivat olla vakavia ja ne vaihtelevat vamman tyypin mukaan. Sirkkelin terä voi aiheuttaa syvän viiltohaavan,

joka vaatii välitöntä lääkärin hoitoa, koska haava voi ulottua lihaksiin, jänteisiin ja luihin. Vakavassa tilanteessa sirkkeli voi amputoida sormia. Tällöin tarvitaan kiireellistä kirurgista hoitoa. Sirkkelin terä voi myös murskata kudoksia ja aiheuttaa vakavia vaurioita lihaksiin ja luihin. Sirkkelin käytön aikana syntyvät roskat ja sirut voivat aiheuttaa silmävammoja, jotka voivat pahimmillaan johtaa näön menetykseen.

Maanviljelijät kohtaavat vaarallisia tilanteita myös metsurin töitä tehdessään. Moottorisahan tai raivaussahan käyttö voi aiheuttaa vakavia viiltohaavoja, jos turvavarusteita ei käytetä oikein tai ne puuttuvat kokonaan. Lisäksi metsämaasto on usein epätasaista ja liukasta, mikä voi johtaa kompastumisiin ja kaatumisiin. Kaatumiset voivat aiheuttaa nilkka- ja rannemurtumia sekä nyrjähdyksiä ja venähdyksiä. Puiden kaataminen voi olla vaarallista, jos puu kaatuu odottamattomaan suuntaan (esimerkiksi konkelo) tai osuu metsurin päälle. Ensiaputilanteisiin johtavat myös oksista ja risuista johtuvat silmävahingot.

Korkealla työskentelemiseen liittyvät vaaratilanteet

Maanviljelijät voivat altistua putoamisvaaralle suorittaessaan esimerkiksi huolto- tai korjaustöitä siiloissa, katoilla tai tikapuilla. Putoaminen saattaa johtaa esimerkiksi nivelten sijoiltaanmenoon, venähdyksiin, ruhjeisiin ja luunmurtumiin, pahimmillaan selkäydin- ja aivovammoihin ja halvaantumiseen. Isku kehoon, raajoihin tai päähän aiheuttaa iskun kovuudesta ja osumapaikasta riippuen eriasteista kudosten vaurioitumista (Halinen, 2024). Halisen (2024) mukaan esimerkiksi kaatuminen käden varaan voi aiheuttaa tärähdyksen olkaniveleen tai putoaminen istualleen voi tuntua häntäluun lisäksi niskassa. Putoaminen suorille jaloille voi aiheuttaa pahimmillaan jopa selkänikaman tai lantion murtuman.

Putoaminen voi johtaa aivotärähdykseen tai vakavampiin pään vammoihin, kuten kallonmurtumaan. Lisäksi voimakas isku voi vaurioittaa sisäelimiä, kuten maksaa, munuaisia tai pernaa, mikä voi johtaa sisäiseen verenvuotoon. Tylppien iskujen aiheuttamat sisäelinvammat oirehtivat usein pienellä viiveellä. Ne ovat haasteellisia tunnistaa, koska ne eivät näy päälle päin.

Halisen (2024) mukaan useamman metrin matkan putoamiseen, moottoriajoneuvon töytäisyn aiheuttamaan sinkoutumiseen tai liikkuvan ajoneuvon kyydistä tai hevosen selästä kovassa vauhdissa putoamiseen liittyy suuri vammaenergia, joka voi aiheuttaa vakavia vammoja. Jos keho on tavallista hauraampi, pienempikin energia voi aiheuttaa vakavan vamman, esimerkiksi iäkkäällä tai osteoporoosia sairastavalla. Kaikki vammat eivät anna oireita syntyhetkellään, vaan kipu, turvotus ja muut oireet saattavat ilmaantua vasta päivien kuluessa.

Karjanhoitoon liittyvät tapaturmariskit

Karjanhoitoon liittyy vaaratilanteita, sillä eläimet voivat potkia, purra, puskea tai tallata työntekijöitä, mikä voi johtaa vakaviin vammoihin. Arvaamattomasti käyttäytyvän lehmän sarvi voi puhkaista esimerkiksi maanviljelijän silmän tai keuhkon. Molemmissa tilanteissa tarvitaan nopeaa ensiapua ja välitöntä sairaalahoitoa. Painava sonni tai lehmä voi talloa karjaa hoitavan henkilön jalan ja aiheuttaa varpaiden,

jalkaterän tai nilkan murtumia sekä pehmytkudosvammoja. Pehmytkudosvammat, kuten ruhjeet, lihasvammat ja venähdykset, voivat aiheuttaa turvotusta ja kipua. Jalan tallotuksi tuleminen voi vaurioittaa nivelsiteitä, mikä voi johtaa nilkan tai jalkaterän nyrjähdykseen. Lisäksi se voi vaurioittaa verisuonia, mikä voi aiheuttaa sisäistä verenvuotoa ja mustelmia.

Ensiaputaitoja maanviljelijöille Tulevaisuus maaseudulla -hankkeessa

Etelä-Pohjanmaalla toteutettavassa *Tulevaisuus maaseudulla* -hankkeessa kehitetään maanviljelijöiden konkreettisia ensiaputaitoja. Hankkeessa käsitellään erityisesti maatalous-, karjanhoito- ja metsätöissä tapahtuvia tapaturmia ja vammoja. Hankkeessa huomioidaan myös osallistujien esiintuomat ensiapua vaativat tilanteet ja heidän omat kokemuksensa, koska hankkeessa halutaan varmistaa koulutuksen hyödyllisyys maanviljelijöille.

Hankkeen koulutuksissa harjoitellaan muun muassa vammojen tukemista ja sidontaa. Yhdessä pohditaan ja harjoitellaan toimintaa esimerkiksi äkillisessä tilanteessa, jossa metsurille on tullut vahingossa moottorisahalla reisivaltimon verenvuoto keskellä metsää. Miten toimitaan? Miten verenvuotoa voidaan hillitä?

Jalan lastoitus (kuva: Mari Salminen-Tuomaala).

Miten toimitaan, jos lehmän sarvi on puhkaissut maanviljelijän silmän? Tai jos voimakkaan hapanta tai emäksistä liuosta on roiskahtanut silmään? Hapon tai emäksen joutuminen silmään on aina hätätilanne, sillä happo tai emäs voi vaurioittaa silmää pysyvästi (Seppänen, 2021). Koulutuksissa käsitellään myös silmävammojen ensiapua.

Hankkeen ensiaputaitoja vahvistavassa koulutuksessa harjoitellaan lisäksi kaikille tärkeitä elvytystaitoja,

tajuttoman potilaan ensiapua sekä yleisimpien sairauskohtausten tunnistamista ja niiden ensiapua vaativissa tilanteissa toimimista.

Elvytettävä nukke (kuva: Mari Salminen-Tuomaala).

Koska maatalouden tapaturmat voivat olla vaarallisia, ne voivat aiheuttaa vakavia vammoja. Tapaturmien ehkäisyssä on tärkeää panostaa ensiapukoulutukseen ja suojavarusteisiin. Konkreettisilla ensiaputaidoilla voidaan parantaa maanviljelijöiden ja heidän läheistensä turvallisuutta ja hyvinvointia.

Tulevaisuus maaseudulla -hanke on Euroopan unionin osarahoittama ja saa rahoitusta EU:n maaseuturahastosta.

Mari Salminen-Tuomaala
TtT, dosentti, yliopettaja, Kliininen asiantuntijuus
SEAMK

Mika Uitto
TtM, väitöskirjatutkija, TKI-asiantuntija
SEAMK

Panu Weckman
Insinööri (AMK), TKI-asiantuntija
SEAMK

Lähteet

Halinen, M. (2024). Iskut ja tärähdykset. Lääkärikirja Duodecim. https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00237

Seppänen, M. (2021). Silmän happovamma tai emäsvamma (silmän kemialliset vammat). Lääkärikirja Duodecim. https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01247